

Pica pica in Fabula

MONIEK SPAANS *

Het diefachtige gedrag van de ekster (*Pica pica*) is alom bekend. De Italiaanse componist Rossini vernoemde zelfs een opera ('La Gazza Ladra') naar deze schavuit onder de kraaiachtigen. Ook de Amsterdamse schrijfter en beeldend kunstenaar Moniek Spaans raakte geboeid door de ekster en zijn gedrag. Zij scharrelde verzamelingen van voorwerpen uit acht eksternesten bij elkaar, exposeerde die in een oude vitrinekast en schreef er een fabel over. Het geheel stond afgelopen zomer in de Amsterdamse Hortus Botanicus en is nog tot 24 april 2005 in de Parkzaal van het museum te zien. Bezoekers die de verzamelingen vingerhoedjes, smaragden, auto- en huissleutels, theelepeltjes en andere glimmertjes bekeken en de fabel lazen, raakten het spoor bijster. Is 'Pica pica in Fabula' feit of fictie?

Het huwelijk van de princess of Lost Castles verkeerde reeds in verre gaande staat van ontbinding. Dus toen *Pica pica* - beter bekend als de 'common magpie' ofwel ekster uit de familie Corvidae - de trouwring die de princess haar toen bijna ex-echtgenoot voor de voeten wierp uit hun midden vandaan pikte, om ermee in het ongewisse te verdwijnen, werd de zoektocht van de princess of Lost Castles naar wat eens een glinstering was geweest een feit.

Picardië, bakermat van *Pica pica*, ligt zo'n honderd kilometer ten noorden van Parijs. De princess of Lost Castles die al bij eerder speurwerk naar onder andere de gangen van de *Talpa europaea* haar sporen had verdiend, deed nu onderzoek naar de herkomst van de ekster en zijn kleptomatische verzamelwoede. Zij beschikte over een vliegbrevet, wat haar goed van pas kwam omdat het open land op de plaatselijke kalksteenplateaus bij uitstek geschikt was voor een nieuwe

tak van archeologie: luchtarcheologie. Zo werd het de princess of Lost Castles mogelijk op moderne wijze oude cultuurgebieden in kaart te brengen, gebieden waar de ekster zich van oudsher toe aangetrokken heeft gevoeld.

Ze nam haar intrek in het koetshuis van het landgoed La Faloise iets bezuiden Amiens, de hoofdstad van Picardië, waar ze ook een provisorisch laboratorium inrichtte. Het werd de basis van waaruit de princess of Lost Castles haar bevindingen zou doen.

De princess of Lost Castles ontmoette de Queen of the North in le Bibliothèqu National in Parijs. Ze hoefden elkaar alleen maar aan te kijken (twee vrouwen die de kunst van het huppelen nog niet verleerd hadden). Vrijwel tegelijkertijd hadden ze het schetsboek van Villard de Honnecourt, Frans bouwmeester in Picardië, van de plank willen pakken. Het handschrift, dat circa 1275 is ontstaan, was oorspronkelijk als leerboek bedoeld. Het bevatte onder andere praktische wenken voor een aankomend architect (het schatten van de hoogte van een bouwwerk enzovoort) en voor de beeldende kunst in het algemeen. Maar daarnaast bevatte dit boek tekeningen met details van Franse kathedralen uit zijn tijd (onder andere de kathedraal van Amiens) en allerlei andere tekeningen (bijvoorbeeld een leeuw en de aanwijzing hoe die getemd moet worden) waar vooral de Queen of the North belangstelling voor bleek te hebben. Daarnaast had Villard de Honnecourt ook een studie gedaan naar nestbouw bij *Pica pica*.

Hieruit bleek dat er reeds in 1269 sprake was van nestbouw op de bovenste omgang van de linker torenspits van de kathedraal van Amiens, wat een bijzonderheid mag heten aangezien eksters gewoonlijk huizen in bomen waar ze enorme nesten bouwen van doornige takken bekleed met plukjes haar, mos en plantenwortels. Deze kolossale onderkomens worden naar alle waarschijnlijkheid generaties lang gebruikt en steeds verder uitgebreid.

DNA-onderzoek door de princess of Lost Castles van takken en veren uit het nest staven de juistheid van deze vermoedens: de betreffende torenspits blijkt nog steeds een broedplaats voor een eeuwenoude generatie van de soort *Pica pica*.

De eerste eksterverzameling die de princess of Lost Castles onder ogen kwam, werd in 1837 gevonden door de grensverleggende douanedirecteur Jacques Boucher de Perthes in de steengroeve van Saint-Acheul. De verzameling die daar welbeschouwd nooit

DE VITRINEKAST VAN
MONIEK SPAANS MET
VERZAMELINGEN UIT
ACHT EKSTERNESTEN.
[FOTO:
JAAP VAN LEEUWEN]

* [Moniek Spaans is 'componist der omstandigheden'; e-mail moniekspaans@planet.nl]

door een ekster achtergelaten kon zijn, bevond zich niet in een nest maar in een koperen relikwieschrijntje. De steengroeve van Saint-Acheul bleek tevens een schuilplaats geweest te zijn van de kloosterorde der cisterciënzers die daar hun heilige schatten verborgen voor de ketters waartegen zij in kruistochten ten strijde trokken. Op het deksel van het schrijntje waren behalve een afbeelding van een ekster, twee teksten gegraveerd: *'Imago animi cultus est, indices oculi'* (De gelaatsuitdrukking geeft een beeld van de ziel) en *'Nosce te ipsum'* (Ken u zelve). Aan de zijkant van het kistje waren de initialen V. en H. aangebracht die de princess of Lost Castles aan Villard de Honnecourt toeschreef. In het kistje lagen enkele keltische munten, stukjes barnsteen en een zilveren gesp.

'Wist je dat men in Tirol geloofde dat als je bouillon getrokken van eksters dronk, dat je dan gek zou worden?' zei de Queen of the North tegen de princess of Lost Castles. 'In Dresden daarentegen werd eksterbouillon gezien als geneesmiddel, als een medicijn tegen epilepsie.' 'Nogal een atypische vorm van zwartwitdenken' merkte de princess of Lost Castles droog op. Samen met de Queen of the North en de conservator archeologie boog ze zich over de tafelvitrine in de kelder van het Musée de Picardie van Amiens waar de vondsten uit Saint-Acheul bewaard worden. 'Als Villard de Honnecourt daadwerkelijk de schrijver van de teksten op het relikwieschrijntje is' zei de princess tegen de Queen of the North, 'getuigt dat reeds van een enorm inzicht in het eksterdom.' 'Explain, my dear.' 'Uit mijn onderzoek blijkt namelijk dat alleen eksters die als jonge vogel uit het nest zijn gehaald of anderszins zonder ouders zijn opgevoed, diefstalige hebbeligheden vertonen. De meeste van deze met de hand opgevoede vogels zijn dol op glimmende voorwerpen.' *'La Gazza Ladra.'*¹ *'Si, si, cara Regina.'* *'Ma perchè?'* *'Perchè, ze zijn op zoek. Ze zijn iets kwijt. Verloren.*

Ze moeten het spiegelen van emoties door de moeder, waarin zij de affectieve reacties van haar jong op een verhevigde manier herhaalt, ontberen. Deze verheviging leert het jong: wat ik bij haar zie, wat zij mij op gedramatiseerde wijze laat zien, is niet háár affect, maar het mijne! Nog ingewikkelder gezegd, volgens het moderne cognitieve denken: het jong doet aan referentiële ont koppeling.' De Queen of the North knikte bewonderend naar de princess of Lost Castles, die bevrogen vervolgde: 'Het wordt hem bewust dat het gedramatiseerde affect overeenstemt met zijn eigen innerlijk en men noemt dit (referentiële) verankering. Zo krijgt het jong via antwoordgedrag van de moeder een representatie van zijn innerlijke zelf en zo groeit dat zelf. Het jong weet instinctief dat hij deze spiegeling nodig heeft om tot wasdom te komen. Wanneer deze reflectie hem onmogelijk wordt gemaakt, sublimiert hij het spiegelen en vult hij deze lacune met zijn eigen spiegelbeeld dat hij opzoekt in menig glimmend voorwerp. Maar het kan hem echter nooit een uitvergoting, een gedramatiseerde manier van zichzelf laten zien. Hetgeen kan leiden tot dwangmatige kleptomatische neigingen.'

'Chapeau, chapeau, my dear, ik ben multi impressed' zei de Queen of the North, terwijl ze een speels tikje tegen de glinsterende parel in het lieve oortje van de princess of Lost Castles gaf. 'Zo zie je maar' snoof de princess. 'Het legenest syndroom heeft voor *Pica pica* een significant andere betekenis en behoeft dringend een volstrekt herziene interpretatie.' 'Waarvan acte' besloot de Queen of the North.[]

'PICA PICA IN FABULA' duurt nog t/m 24 april en is van 1 mei t/m 4 september 2005 te zien in het Natuurhistorisch Museum Maastricht: www.nhmmaastricht.nl

RELIKWIESCHRIJN MET EKSTERBUIT GEVONDEN IN DE STEENGROEVE VAN SAINT-ACHEUL. [FOTO: KEES MOELIKER]

¹ 'La Gazza Ladra' (De diefstalige ekster), opera van Gioacchino Rossini]